

**POHĽAD NA ŠPECIFIKÁ ŽIAKOV GENERÁCIE ALFA
AKO DIGITÁLNYCH DOMORODCOV
A ICH BUDÚCNOSŤ VO VZDELÁVACOM SYSTÉME**

AN INSIGHT INTO THE PARTICULARITY OF ALPHA GENERATION
AS DIGITAL NATIVES AND THEIR FUTURE IN THE SYSTEM OF EDUCATION

MARTINA ŠIPOŠOVÁ
VERONIKA KRÁLOVIČOVÁ

Abstrakt:

V oblasti charakteristických črt generácií dvadsiateho storočia, predovšetkým o generácii Mileniánov (generácia Y) a generácii Z (hovorovo, Gén Z) už bolo realizovaných pomerne veľa výskumov. Ich nástupcovia, generácia Alfa, ľudia naplno narodení v 21. storočí sa už etablovali v súčasnej spoločnosti založenej na konzumnom spôsobe života a moderných technológiách. Najstarší jedinci – žiaci generácie Alfa, ktorí sa narodili v roku 2010, aktuálne v mladšom školskom veku začínajú ovplyvňovať a meniť charakter výchovno-vzdelávacieho procesu. Doposiaľ nemáme dostatok štúdií, ktoré by skúmali rôzne aspekty Generácie Alfa a to najmä na Slovensku, a preto sa tento príspevok zameriava na špecifiká tejto generácie s cieľom komplexne analyzovať čo najviac výskumných štúdií, ktoré už boli realizované a navrhnúť odporúčania pre výchovno-vzdelávací proces na Slovensku.

Kľúčové slová: generácie, generácia Alfa, charakteristiky, digitálne technológie, digitálni domorodci, mladší školský vek, vzdelávanie.

Abstract:

Much has been researched about the generations of the twentieth century, with an emphasis on the characteristics of Millennials (Generation Y) and Generation Z (Zoomers). Their successors, Generation Alpha, people fully born in the 21st century, have already established themselves in the world based on consumerism and technology. The oldest representatives of Alpha Generation, born in 2010, are considered as young learners and they have already begun to influence and change the nature of the process of education. There is a lack of studies examining different aspects of Generation Alpha, especially in Slovakia. Thus, this paper focuses on specific characteristics of this generation with the aim of providing a complex analysis of research studies that have already been carried out and propounding further recommendations for pedagogical practice in the Slovak system of education.

Keywords: generations, generation Alpha, characteristics, digital technologies, digital natives, young learners, education.

Úvod

Pojem „generácia“ nie je všeobecne definovaný len ako skupina ľudí narodených v rovnakom časovom období, teda vekovo vymedzený súbor osôb, ale tvoria ju najmä ľudia, ktorí majú spoločne dobou podmienené i ovplyvnené myslenie, štýl. Boli formovaní určitým obdobím alebo rokom, ktorý mal rovnaký druh politického, kultúrneho alebo iného vplyvu (vhodnými príkladmi z minulosti sú napr. generácia postihnutá vojnou, generácia beatnikov a pod.) (Krásna, 2014; Regináčová, 2015; McCrindle, 2020).

McCrindle (2014, 2020, 2021), ktorý sa venuje výskumu demografických kohort, teda skúma rovesnícke skupiny obyvateľov, názvom generácia Alfa označuje generáciu detí narodených v rokoch 2010 až 2024. Je to generácia, ktorú tvoria ľudia narodení výhradne v 21.

storočí, a je teda digitálne a globálne prepojená viac ako ktorákoľvek generácia pred nimi. Jej pomenovanie súvisí s vychádza z toho, že nepredstavuje návrat k starému, ale začiatok niečoho nového. Podľa Líškovej (2020), ktorá sa odvoláva na portál The Huffington post, sa McCrindle pri pomenovaní tejto generácie inšpiroval pomenovaním hurikánov z roku 2005. Tých bolo totiž tak veľa, že na ich pomenovania vedci vyčerpali písmená celej rímskej aj latinskej abecedy, až museli siahnuť po písmenách z gréckej abecedy. Rovnaký krok urobil McCrindle. Do generácie Alfa by mali spadať aj deti, ktoré sa narodia až do konca roku 2024. Po nich, v rozmedzí rokov 2025 – 2039, bude nasledovať generácia Beta.

Generácia Alfa sa v porovnaní so svojimi predchodcami rodila v čase, keď sa svet spamätával z globálnej finančnej krízy, do celého sveta prenikali nové možnosti digitálnych technológií a sociálnych médií, nastali zmeny v rodinných štruktúrach, viedli sa diskusie o klimatických zmenách a v neposlednom rade ich život výrazne ovplyvnila aj nedávna pandémia Covid-19 (Amrit, 2020).

Vplyv posledných udalostí na vývin detí generácie Alfa je v prvom rade veľmi dôležitou témou výchovno-vzdelávacieho systému a školstva ako takého. Vždy bolo záujmom pedagógov skúmať charakteristiky generácie, aby plne pochopili jej potreby, preferencie alebo tendencie vo vzdelávacom prostredí. Je teda nevyhnutné rovnako pre rodičov ako aj učiteľov mať vedomosti o súčasnej generácii detí a vedieť, ako k nim pristupovať a formovať ich budúcnosť. Vzdelávanie generácie Alfa si od učiteľa bude vyžadovať určité „nové“ zručnosti 21. storočia, aby mohli prehodnotiť to, ako správne navrhnuť samotný proces vyučovania a plánovať priebeh hodiny tak, aby jednotlivé ciele, učebné úlohy, organizačné formy a postupy boli akceptovateľné žiakmi (Yurtseven, 2020).

Generácia Alfa – mladší školský vek

Žiakov generácie Alfa zaraďujeme do kategórie mladšieho školského veku a teda hovoríme o fáze predpuberty (od 9 – 10 do 11 – 13 rokov). Viacerí odborníci z oblasti vývinovej psychológie (Langmeier a Krejčířová, 2006; Gáborová a Porubčanová 2016) sa zhodujú na tom, že je to obdobie, ktoré je charakteristické veľkými zmenami v telesom a duševnom vývine jedincov. V predpuberte sa začína proces uvoľňovania a osamostatňovania vzťahov od rodičov a vyhľadávanie rovesníkov a rovesníckych skupín. Ich správanie sa prejavuje ako veľmi hlučné a často ako súperenie s druhým pohlavím, alebo naopak, sa stávajú plachí, neistí či hanbliví. Zvýšená snaha o nezávislosť a kritickosť myslenia spôsobuje, že nie sú až tak ochotní plniť príkazy od rodičov a učiteľov, čo sa u nich prejavuje nevhodným správaním.

Mladší školský vek môžeme charakterizovať aj strachom z neúspechu, prežívaním prvého sklamanie alebo zmenami správania vychádzajúc z tlaku sociálnej skupiny. Podľa Langmeiera a Krejčířovej (2006) sa u dieťaťa zvyšuje schopnosť sebakontroly, ktorá je ovplyvnená dvoma faktormi. Jedným z nich je emocionálna reaktivita, ktorá vychádza z biologického temperamentu. Je to miera podráždenosti a impulzivnosti, pričom vekom sú emócie viac zautomatizované a fungovanie si nevyžaduje určité úsilie. Druhým je voľné ovládanie emocionálnych reakcií, t. z., že dieťa je schopné zameniť primárnu emocionálnu reakciu alebo impulz za akciu, aby lepšie potlačilo vôľu a konalo plánovane a premyslene.

V tejto súvislosti Kaliská et al. (2020) uvádzajú, že generácia Alfa je síce doposiaľ generáciou s najväčším dosahom na informácie v celosvetovom meradle, avšak ako sa zdá, chýbajú im základné spôsobilosti ako chrániť, facilitovať, rozvíjať či posilňovať vlastné mentálne zdravie. Podľa autorov je jednou z možností podpora facilitovania aspektov črtovej emocionálnej inteligencie, kde sa v zahraničí empiricky preukázala jej prírastková validita pri predikcii takých kritériálnych premenných ako je životná spokojnosť, šťastie, zvládanie pracovnej záťaž, depresia, ruminácie negatívnych udalostí, či adaptívne a maladaptívne copingové stratégie a zvládacie stratégie.

Generácia Alfa – technologická integrácia

Kľúčovou charakteristikou tejto generácie je digitálna a technologická zdatnosť. Život generácie Alfa sa začal spájať viac s „Alexou“ alebo „Siri“, hlasovou asistentkou Amazonu a Apple ako s rodičmi alebo priateľmi. Technológie sa stali súčasťou ich každodenného života, a preto sa v komunikácii, vzdelávaní či zábave spoliehajú a orientujú práve na ne. Viac ako aktivity v prírode alebo hry v reálnom živote si v rámci komfortnej zóny vnútri domova vyberajú mobilné hry. Podľa McCrindle a kol. (2021) je generácia Alfa označovaná aj ako **generácia digitálnych domorodcov** alebo **prirodzene digitálna generácia**, pretože digitálne zariadenia a technológie sú súčasťou ich života od narodenia a majú výrazný podiel na ich vývine. Ostatné generácie sú v porovnaní s generáciou Alfa označované ako digitálni prisťahovalci (Prensky, 2005; Ransdell a kol., 2011). Na druhej strane, ako tvrdí Hrabovská (2023), sú vystavení mnohým negatívnym ohrozeniam v online prostredí, ktoré môžu výrazne ovplyvniť nielen ich zdravý fyzický a duševný vývin, ale môžu presahovať aj do školského výkonu žiakov. Požiadavka rozvíjania zručností žiakov ako sebaregulácia a sebakontrola odznievajú stále viac aj v odbornej verejnosti, o čom svedčí nielen súčasné teoreticko-empirické poznanie, ale aj zakotvenie uvedených zručností v nových obsahových štandardoch poradenstva prevencie v školách a školských zariadeniach.

Treba zdôrazniť, že je bežnou praxou, že táto generácia je naučená náhle prerušiť akúkoľvek aktuálnu činnosť, či už ide o rozhovor s rodičom, diskusiu, školskú hodinu, obed či poobedňajšie mimoškolské aktivity, aby si pozreli správu na sociálnych sieťach a mohli na ňu promptne reagovať (Perano, 2019; McCrindle, 2020; Thompson, 2018; Ratman, 2020).

Z fyziologického a psychologického hľadiska predstavujú zmeny plasticity mozgu, kognície, poruchy spánku a obezita pre generáciu Alfa budúci problematický trend. Neuronálne zmeny spôsobené hrami a používaním internetu u detí sú citlivé na nervovú plasticitu. Spomaľuje sa tým vývin mikroštruktúr v kortikálnych oblastiach mozgu a zníženie hustoty mozgového tkaniva, čo vedie k deficitom v poznávaní (Amrit, 2020). Nadmerné používanie rôznej modernej techniky mení aj samotnú povahu dieťaťa a znižuje sa koncentrácia, ktorá je základným predpokladom učenia sa. Ďalším negatívnym dopadom je pasivita, a to nielen pasivita v myslení, ale aj v rozhodovaní. Ako uvádza v recenzii Preiss (2014), podľa nemeckého psychiatra Manfreda Spitzera (2012) hĺbka duševnej práce je nahradzovaná digitálnou povrchnosťou. Vychvaľovaný multitasking v skutočnosti predstavuje poruchy pozornosti. Digitálne médiá spôsobujú problémy so sebaovládaním. Nadmerné požívanie digitálnych médií súvisí s nežiadúcimi účinkami, akými sú absencia motivácie zapamätať si z dôvodu spoliehania sa na externé zdroje, povrchnosť, redukcia samostatnej duševnej práce, horší výkon v škole, obmedzenia v oblasti sociálnych kompetencií, oslabenie sebakontroly. Ďalej tvrdí, že pokiaľ sa spoliehame na to, že informácia je uložená na internete, oslabuje to motiváciu zapamätať si osvojovaný materiál. Vedie to taktiež k vytrácaniu odbornej znalosti, a tým sa redukuje možnosť samostatnej duševnej práce. Napr. práca s ceruzkou či perom sa oproti práci s klávesnicou lepšie aktivizuje mozog a podporuje jemnú motoriku. Používaním digitálnych technológií vytvára málo senzomotorických efektov a prispieva k úpadku vzdelania. Počítačové hry prispievajú nie len k násiliu v spoločnosti, ale aj podporujú horšie výkony žiakov v škole. Na základe výsledkov štúdií Spitzer argumentuje, že používanie počítača v ranom detstve môže viesť k poruchám pozornosti a učenia, ktoré sa u žiakov vyskytujú v dnešnej dobe čoraz častejšie.

Na základe intenzívneho vplyvu technológií viacerí autori uvádzajú (Amrit, 2020; Spitzer, 2012; Yurtseven, 2020; McCrindle, 2020), že generácia Alfa má kratšiu dobu pozornosti a uprednostňujú kratší a menej obsírný obsah učiva. Vyrastajú v rozmanitejšej spoločnosti, ktorá čoraz viac akceptuje rôzne kultúry, názory a životné štýly. Smerujeme k spoločnosti, ktorá je inkluzívna a akceptujúca a práve od generácie Alfa sa očakáva, že budú otvorenejší voči ľuďom, ktorí sa od nich líšia (Cottrell, 2024).

Generácia Alfa vo výchovno-vzdelávacom procese

Ako uvádza Barnová a kol. (2018, s. 278 – 279), z hľadiska edukačnej práce s Generáciou Z a pravdepodobne aj s Generáciou Alfa vieme posúdiť opodstatnenosť doposiaľ anticipovaných prístupov – subjekt edukácie (čiže edukátor, vychovávateľ, realizátor výchovných zámerov, väčšinou starší, viac skúsený, určený ako vychovávateľ nejakou mocou – rodič, učiteľ, plní výchovný zámer spoločnosti, štátu, cirkvi,...) sa stáva objektom edukácie (edukant, vychovávaný, adresát, spolutvorca, väčšinou mladší, menej skúsený...) častejšie najmä v oblastiach, v ktorých „jeho“ generácia povedzme že určitým spôsobom „zaostáva“. Už v materskej škole je možné pozorovať, ako deti, ktoré zatiaľ nevedia – či už vôbec alebo plynule – čítať, písať a počítať ovládajú neporovnateľne lepšie techniku okolo nás – notebook, počítač, tablet, mobilný telefón a podobne.

Nepochybne, je potrebné si uvedomiť, že žiaci generácie Alfa už vstupujú do výchovno-vzdelávacieho procesu ovplyvnení a formovaní technológiami, novými životnými hodnotami a celkovým prístupom k životu. Toto všetko výrazne ovplyvňuje proces osvojovania si učiva a celkovú (ne)úspešnosť vyučovacieho procesu. Yurtseven (2020) zhrnul proces vyučovania Generácie Alfa do niekoľkých kategórií: úloha učiteľa, zohľadnenie afektívnych faktorov, zhodnotenie zmysluplného učiva, rešpektovanie individuálnych potrieb a efektívne využitie technológií.

- 1. Úloha učiteľa.** Vyučovacia proces vyžaduje, aby učitelia kládli dôraz na viacrozmerný spôsob myslenia a plánovali svoje postupy tak, aby boli viac orientované na žiaka.
- 2. Zohľadnenie afektívnych faktorov.** Na to aby učenie prebiehalo efektívne, je potrebné vytvorenie pevného afektívneho základu a zohľadnenie kognitívnych procesov. Za afektívne faktory považujeme motiváciu žiakov, ich obavy, postoje, emócie a pod.
- 3. Zhodnotenie zmysluplného učiva.** Medzi povinnosti učiteľa patrí aj poskytovanie zmysluplnnej spätnej väzby v procese hodnotenia žiakov. Namiesto zvyšovania stresu tým, že sa učebnice, podľa ktorých učiteľ vyučuje považujú za konečný cieľ, ktorý majú žiaci dosiahnuť, môže byť oveľa efektívnejšie, ak sa učiteľ sústreďuje na zmysluplnosť učiva a možnosti jeho prenosu do iného kontextu.
- 4. Rešpektovanie individuálnych potrieb.** Poskytovanie individuálneho prístupu k žiakom je vo výučbe charakteristické tým, že zohľadňuje kognitívnu pripravenosť žiakov, úroveň ich záujmu a štýl učenia sa.
- 5. Efektívne využitie technológií.** Je výskumne dokázané, že technológie napomáhajú vyučovaniu a učeniu sa pod podmienkou, že sú zmysluplne integrované so zameraním na dosiahnutie stanoveného cieľa vyučovacej hodiny. Príliš časté využívanie technológií môže viesť k tomu, že sa učiteľ aj žiaci strácajú v téme a nie sú dosiahnuté stanovené ciele.

Z výskumných zistení výchovno-vzdelávacieho procesu generácie Alfa

Vychádzajúc z viacerých štúdií (Thompson, 2018; Asni et al., 2023 a iní), hlavnou charakteristickou črtou generácie Alfa je správanie. Thompson et al. (2018) sa vo svojej štúdií zamerali na analýzu správania sa žiakov generácie Alfa so zameraním na rodinné a školské prostredie, pričom sa snažili odhadnúť, ako by tieto charakteristiky mohli ovplyvniť ich budúcnosť a pracovné prostredie. Výskum bol aplikovaný na 3 rôzne skupiny: učiteľov základných škôl, rodičov a deti patriace k tejto generácii. Touto štúdiou autori dospeli k záveru, že generáciu Alfa tvoria jednotlivci s charakteristikami správania zameranými na kreativitu, dynamiku a vodcovstvo. Pri analýze rodinného a školského prostredia si všimli, že zmeny, ktoré sa v priebehu rokov udiali vo svete v súvislosti s technológiami, zmenili niektoré hodnoty a koncepty rodiny a školy. Tieto dve prostredia prechádzajú v súčasnosti výraznými transformáciami, aby sa mohli venovať odovzdávaniu vedomostí a formovaniu tejto novej generácie, nakoľko sú zodpovedné za ich rozvoj. Na základe výskumu môžeme konštatovať, že učitelia zastávajúci tradičné metódy si uvedomujú nevyhnutnosť zmien v oblasti vzdelávania.

Výskum taktiež odhalil nedostatok vedomostí rodičov a učiteľov o tejto generácii detí a je teda nevyhnutné mať viac vedeckých zistení a analýz zameraných na generáciu Alfa.

V ďalšej štúdií, v ktorej výskumníci Asni et al. (2023) potvrdili, že generácia Alfa je kreatívna, bolo zistené, že je to generácia menej zdvorilá, ak sa na ňu pozerá cez perspektívu predchádzajúcej generácie. Majú tendenciu prejavovať svoje skutočné pocity bez váhania a sú impulzívnejší na podnety. Výskum potvrdil aj to, že technológie sú považované za najväčšie úskalie vo vyučovaní z pohľadu učiteľov. Učitelia nemajú skúsenosti s využívaním technológií, resp. veľa škôl nie je technologicky dostatočne vybavená. Učitelia čelia výzvam, keďže práve technológie sú niečím, čo týchto žiakov motivuje a aktívne zapája do vzdelávacieho procesu. V tomto výskume boli realizované rozhovory s 3 učiteľmi anglického jazyka týkajúce sa zisťovania charakteristík generácie Alfa a problémov, ktorým učitelia čelia vo výučbe s ohľadom na rozvoj zručností, ktoré títo učitelia potrebujú, aby mohli čeliť technologicky gramotným študentom. Učitelia uviedli, že potrebujú viac informácií týkajúcich sa generácie Alfa, ktoré by im pomohli lepšie učiť týchto žiakov. Poukázali aj na to, že sa žiaci správajú nezdvorilo voči starším, ignorujú pravidlá, zameriavajú sa na život v prítomnosti, nemajú predstavu o budúcnosti a pod.

S rozvojom digitálnych technológií, ktoré sa stali súčasťou každodenného života, sa začali vyvíjať aj nové kultúrne normy a vzory, s ktorými sa deti v digitálnom veku hrajú, učia, komunikujú a socializujú. Ako bolo už spomínané, technológie tiež zásadne menia prístup učiteľov k vzdelávaniu. Autori tejto štúdie, Šramová a Pavelka (2023) zisťovali, aká je motivácia učiteľov generácie Alfa pre využívanie digitálnych technológií a mobilných aplikácií preferovaných generáciou Alfa po druhej vlne pandémie Covid-19. Vďaka pandémie sa vyučovanie prenieslo do online priestoru, čo zdôraznilo význam technológií a ich úlohu pri umožňovaní komunikácie a vzdelávania počas krízy. Mobilné zariadenia a aplikácie sa zároveň stali pre mládež jedinými nástrojmi na udržanie sociálnych kontaktov. Na druhej strane, je dôležité si uvedomiť potenciálne negatívne dôsledky používania týchto zariadení. Príkladmi sú napríklad závislosť, sociálna izolácia a kyberšikana. Preto je potrebné podporovať zodpovedné používanie mobilných zariadení a aplikácií mladou generáciou, a to je možné len vtedy, ak máme k dispozícii aktuálne a relevantné údaje. Výskumne otázky boli nasledovné: Čo učitelia požadujú od mobilných aplikácií zameraných na deti vo všeobecnosti? Aké sú ich predstavy, názory, požiadavky a potreby? Existujú rozdiely medzi predstavami a požiadavkami učiteľov generácie Alfa na mobilné aplikácie a komunikačnou praxou generácie Alfa? Výsledky preukázali motiváciu učiteľov používať digitálne technológie vo výučbe generácie Alfa so zreteľom na uspokojenie ich fyziologických, bezpečnostných, sociálnych, kognitívnych, estetických a sebarealizačných potrieb. Výskum však otvoril aj nové výskumné témy, ako napr. nová komunikácia a mobilné aplikácie ovplyvňujú správanie generácie Alfa.

Ďalšou kľúčovou charakteristikou generácie Alfa je kritické myslenie žiakov. Rozpracovanosť konštruovať kritické myslenie nachádzame v množstve prác (Kaliský, 2020; Šándorová, 2013; Lai, 2011) Podľa Kaliského (2020) je to zložitý proces myšlienkových operácií, ktorý začína vedomostným základom žiaka a jeho postojom k myšlienke, schopnosťou pracovať s myšlienkou a odôvodniť svoje rozhodnutie. Kritické myslenie je často spájané s tvorivosťou. Kriticky mysliaci človek by mal byť schopný originálne tvoriť návrhy riešenia problémov. Carruba et al. (2022) sa zaoberali výskumom na rozvoj kritického myslenia Generácie Alfa. Cieľom ich štúdie bolo analyzovať, ako technológie vo vzdelávaní formujú kritické myslenie žiakov generácie Alfa. Správanie tejto generácie dokazuje, že tieto deti už od útleho veku interagujú v intuitívnom prostredí, ktoré ovplyvňuje spôsob akým vidia, cítia a premýšľajú o svete, v ktorom žijú. Hoci sa generácia Z tiež narodila v digitálnom svete, vzťah generácie Alfa je oveľa väčší, keďže sú od malička začlenení do prostredia plného vizuálnych, zvukových a interaktívnych podnetov. Sú schopné plniť viacero úloh súčasne a vytvárať súvislosti medzi rôznymi podnetmi, a preto vyžadujú vyučovacie metódy, ktoré sú dynamické, interaktívne a podporujú kritické myslenie. Výsledky výskumu ukázali neistoty, ktoré súvisia

s pedagogickými postupmi, ktoré využívajú technológie v procese vyučovania. Autori štúdie zdôrazňujú, že proces vyučovania nie je ustálený proces, pretože je produktom ľudskej bytosti, ktorá je tiež v neustálom vývoji. Správanie a poznanie Alfa generácie charakterizuje novú spoločnosť, kde sa tieto deti učia od raného veku v intuitívnom prostredí, ktoré ovplyvňuje ich spôsob života. Táto generácia, ktorá je tak výrazne spojená s digitálnymi technológiami, nás núti prehodnotiť vzdelávanie v prospech formovania hodnôt, ktoré uprednostňujú kritické myslenie. V súčasnosti sú to práve učitelia, ktorí povzbudzujú svojich žiakov k budovaniu si svojich vlastných vedomostí prostredníctvom samoriadeného a interdisciplinárneho učenia sa a pripravujú generáciu Alfa na používanie kritického myslenia.

Je nevyhnutné, aby boli technológie zavádzané a využívané v rôznych sférach citlivo a zmysluplne, v súlade s požiadavkami digitálneho sveta a potrebami jednotlivcov. V opačnom prípade môžu pre spoločnosť predstavovať hrozbu. Barnová a Krásna (2018) vo svojom výskume tvrdia, že neustály kontakt detí a mládeže s obrazovkou zapríčinil zmenu ich neuronových obvodov, čo výrazne ovplyvňuje fungovanie mysle, učebné štýly a duševné zdravie. Tieto zmeny vedú k neschopnosti žiakov udržať pozornosť na vyučovaní, nedostatočne rozvinutým sociálnym zručnostiam, na druhej strane, objavili sa aj nové kognitívne schopnosti. Hoci majú digitálne technológie vo vzdelávaní zmysluplné uplatnenie, ich zavádzanie do edukačnej sféry dáva priestor na kontroverzné reakcie. Niektorí odborníci vítajú, že mladá generácia ľudí vyrastá s digitálnymi technológiami a rozvíjajú si gramotnosť v rôznych oblastiach. Iní, naopak, vidia negatívny vplyv pre zdravý vývin detí a mládeže v nerealistickom zavádzaní technológií „za každú cenu“. Je preto nevyhnutné zohľadniť celkový kontext vyučovacej hodiny a zvažiť, či je použitie technológií opodstatnené, zmysluplné a či zvýši kvalitu a efektivitu vzdelávacieho procesu. Na základe uvedeného môžeme povedať, že zavádzanie technológií do škôl predstavuje výzvu nielen v oblasti vzdelávania ale aj pre celú spoločnosť.

V súvislosti so správaním generácie Alfa dávame do pozornosti aj myšlienku autora Valentineho 2010 o tom, ako vidí budúci život príslušníkov tejto generácie. „*Najnovšia generácia sa nazýva generácia Alfa a musím povedať, že sa mi nepáči ako sú „mimo“.* „*Nie som významný demograf, ale zdá sa mi, že deti generácie Alfa sú neveriteľne sebecké. Ich pohľad na svet je úzky, sotva presahuje ich vlastné potreby a prania.*“ Ich správanie ďalej definuje ako veľmi energické a čo sa týka ich koncentrácie, môžeme ju merať v nanosekundách, čím sa potvrdzujú výsledky predchádzajúcich štúdií, ktoré spomíname v predchádzajúcich častiach príspevku (Krásna, 2014, s.102). „*V škole nie je výnimočná situácia, keď žiaci triedy precestovali viac krajín ako ich učiteľka geografie alebo sa lepšie dohovoria cudzím jazykom (možno aj viacerými...) ako ich rodičia. V týchto prípadoch prináleží menej zručnej a skúsenej, aj keď vekom staršej i vzdelanejšej generácii, učiť sa od tých, od ktorých by mali učiť – z nášho pohľadu to nepovažujeme za negatívum v edukačnej pozícii či stratu autority – je to jednoducho tak.*“ Krásna (2014, s. 103) zdôrazňuje, že zmeny vo výchovno-vzdelávacieho systéme sú čoraz žiadanejšie.

Záver

Podľa súčasných charakteristík a realizovaných výskumov vieme, že generácia Alfa je generácia žiakov, ktorá je odlišná od predchádzajúcich generácií (Y – Mileniáni, Z) predovšetkým tým, že počnúc narodením (rok 2010) sú do ich života plne integrované najprogressívnejšie formy informačných a komunikačných technológií. Na druhej strane, narodenie sa do prostredia, v ktorom je všadeprítomné a intuitívne používanie najnovších elektronických zariadení, prináša aj výzvy, ako je počítačová šikana, závislosť na obrazovke a nevhodný obsah (agresivita, násilie, bojovnosť a pod.). Z teoretických štúdií sú už známe kľúčové charakteristiky generácie Alfa, ktoré sú postupne empiricky overované a verifikované. Sú to napríklad digitálna gramotnosť, kratšia doba pozornosti, požiadavka rozvíjania kritického myslenia, kreativita, nevyspytateľné až neslušné správanie žiakov a pod. Výsledky výskumov nám dávajú prehľad o súčasnom stave danej generácie, ktorá je súčasťou vzdelávania a určité základné odporúčania, akým smerom by sa vzdelávanie v školách mohlo a malo uberať. Keďže

generáciu Alfa označujeme ako „digitálna generácia“, digitálne technológie a ich vhodná integrácia vo výučbe predstavujú kľúčové prvky zmien vo výchovno-vzdelávacom procese. Technológie síce motivujú žiakov a aktívne ich zapájajú do vyučovacích hodín, ale treba mať na zreteli aj ich negatívny vplyv na zdravý vývin detí, závislosť, znižovanie pozornosti a pod.

Pre vzdelávanie generácie Alfa budú kľúčoví sebaregulatívni a tvoriví učitelia. Ako tvrdí Preiss (2014, s. 28) v recenzii knihy Manfreda Spitzera, „*pokiaľ chceme v školách zmysluplne používať počítač, potrebujeme predovšetkým pedagogický koncept a príslušne vyškolených učiteľov.*“ Tvrdíme, že učitelia sú tými, ktorí mali zvážiť zmysluplnosť technológií, stanoviť si jasný cieľ a efektívne ich využívať na hodine. V opačnom prípade môže byť potenciál digitálnych technológií skôr kontraproduktívny. Napríklad príliš časté využívanie technológií za každú cenu, hlavne preto, že je to aktuálne „in“ alebo „cool“, môže prispieť k zníženej pozornosti a povrchnosti žiakov, úpadku motivácie a záujmu o učivo zo strany žiakov.

Pochopením charakteristík tejto generácie môžeme predpovedať ako sa bude správať a konať budúca spoločnosť. Výchovno-vzdelávací proces na Slovensku začal prechádzať zmenami. Jedným z dôvodov bolo, že stále pretrvávajúce tradičné metódy na školách dnešným žiakom už jednoducho nestačia a je nevyhnutné využívať metódy a prístupy, ktoré nám ponúka široké spektrum aktivizujúcich metód. Analýza súčasného stavu poznania a rozpracovanosti kľúčových charakteristík generácie Alfa v tomto príspevku predstavuje teoretické východiská, ktoré môžu slúžiť ako vhodný odraz pre následné longitudinálne výskumy a ďalšie kvantitatívne či kvalitatívne výskumné štúdie zamerané na žiakov generácie Alfa a ich budúcnosť vo výchovno-vzdelávacom procese nielen na Slovensku, ale aj vo svete.

Zoznam literatúry

- ASNI, Y., MUJAHIDA, TSURAYA, A. S. 2023. Alha Generation in ELT: Teachers' Perspective. In: *ETERNAL*, Vol. 9, Number 1. DOI: <https://doi.org/10.24252/Eternal.V91.2023.A7>
- AMRIT, K. J. 2020. *Understanding Generation Alpha*. Dostupné online: <https://www.researchgate.net/publication/342347030>
- BARNOVÁ, S. a kol. 2018. *Školská pedagogika*. Dubnica nad Váhom: VŠ DTI.
- BARNOVÁ, S., KRÁSNA, S. 2018. Virtuálna generácia aplikácia digitálnych technológií vo vyučovaní. In: *GAJDOŠOVÁ, E., MADRO, M., VALIHOROVÁ, M. (Eds.) 2018. Duševné zdravie a wellbeing virtuálnej generácie*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie 21.11.2018. Bratislava: IPčko.
- CARRUBA, A. G. M. et al. 2022. Learning in the 21st century: The development of critical thinking of the Alpha generation. In: *International Journal of Human science research*. Dostupné na: DOI: 10.22533/at.ed.5582382207127
- COTTRELL, S. 2024. Who is Generation Alpha? In: *Parents*. Dostupné online: <https://www.parents.com/parenting/better-parenting/style/who-is-generation-alpha/>
- GÁBOROVÁ, L., PORUBČANOVÁ, D. 2016. *Vybrané kapitoly z vývinovej psychológie*. Tribun EU. Dostupné online: <https://www.dti.sk/data/files/file-1612776742-60210526ea370.pdf>
- HRABOVSKÁ, Z. 2023. Sebaregulácia a sebakontrola ako protektívne zručnosti žiakov v online rozikovom správaní. In: *Edukácia*, 6 (2), 2023. DOI: <https://doi.org/10.33542/EDU2023-2-0>
- KALISKÁ, L., PAŠKOVÁ, L., SALBOT, V. 2020. Črtová emocionálna inteligencia a životná spokojnosť vysokoškolákov – kroskultúrny výskum (Slováci vs. Ukrajinci). In: *Psychologie a její kontexty*, 11 (2), s. 55 – 71. DOI: <https://doi.org/10.15452/PsyX.2020.11.0010>
- KALISKÝ, J. 2020. *Kritické myslenie a filozofická reflexia v edukácii*. Zborník štúdií z vedeckého kolokvia. Banská Bystrica: Belianum.

- KRÁSNA, S. 2014. *Komponenty edukačného pôsobenia na dieťa v predprimárnej edukácii*. Bratislava: MPC.
- LAI, E. R. 2011. *Critical Thinking: A Literature Review*. Pearson.
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ D. 2006. *Vývojová Psychologie*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- LÍŠKOVÁ, L. 2020. Generácia Alfa: Individualisti ponorení do technológií. In: *Rikiki magazín*. Dostupné online: <https://rikikimagazin.sk/generacia-alfa-individualisti-ponoreni-do-technologii/>
- McCRINDLE M, FELL, A., BUCKERFIELD, S. 2021. *Generation Alpha, understanding our children and helping them thrive*. Headline Publishing Group.
- McCRINDLE, M. 2020. Understanding Generation Alpha. In: *McCrindle Research Pty Ltd*. Dostupné online: <https://generationalalpha.com/wp-content/uploads/2020/02/Understanding-Generation-Alpha-McCrindle.pdf>
- McCRINDLE, M. 2014. *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations*. 3. doplnené vydanie. Kindle Edition.
- PERANO, U. 2019. Meet Generation Alpha, the 9-year-olds shapinh our future. In: *Axios*. Dostupné online: <https://www.axios.com/2019/08/08/generation-alpha-millennial-children>
- PREISS, M. 2014. Recenze Manfred Spitzer. Digitální demence. In: *Cognitive Remediation Journal*, Vol. 3, Issue 2. Dostupné online: chrome-extension://efaidnbmninnibpcapjgclcfndmkaj/https://cdzjesenik.cz/journal/journal02_14d.pdf
- PRENSKY, M. 2005. Shaping Tech for the Classroom. In: *Edutopia*. Dostupné online: <https://www.edutopia.org/adopt-and-adapt-shaping-tech-for-classroom>
- RANSDELL, S. et al. 2011. Digital immigrants fare better than digital natives due to social reliance. In: *British Journal of Educational Technology*. 42 (6), 931 – 938. Dostupné online: <https://shortest.link/a3qU>
- RATMAN, G. 2020. Generation Alpha Characteristics and Parenting Tips. In: *Firstcry. Parenting*. Dostupné online: <https://parenting.firstcry.com/articles/generation-alpha-characteristics-and-parenting-tips/>
- REGINÁČOVÁ, N. 2015. *Úvod do historickej demografie*. Košice: UPJŠ v Košiciach.
- SPITZER, M. 2012. *Digital dementia: What We and Our Children are Doing to our Minds*. Brno: Host.
- ŠÁNDOROVÁ, V. 2013. *Metódy a formy podporujúce kritické myslenie žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia*. Bratislava: MPC.
- ŠRAMOVÁ, B., PAVELKA, J. 2023. Generation Alpha Media Comsumption During Covid-19 and Teachers' Standpoint. In: *Media and Communication*, 11(4), 227 – 238. DOI: <https://doi.org/10.17645/mac.v11i4.7158>
- THOMPSON, A. 2018. Study on The Alpha Generation And The Reflection of Its Behaviour in the Organizational Environment. In: *Journal of Research in Humanities and Social Science*, 6 (1), 09-19.
- VALENTINE, J. 2010. Generation alpha, the most self-centred yet. In: *The Australian*. Dostupné online: <http://www.theaustralian.com.au/opinion/wry-side/generation-alpha-the-most-self-centred-yet/storye6frg71o-1225837117527>
- YURTSEVEN, N. 2020. *The Teacher of Generation Alpha*. Peter Lang.

Kontakt:

Doc. PaedDr. Martina Šipošová, PhD.

Univerzita Komenského

Pedagogická fakulta

Katedra anglického jazyka, literatúry a didaktiky

Račianska 59, 813 34 Bratislava

Slovenská republika

Email: siposova@fedu.uniba.sk

Mgr. Veronika Kráľovičová

Univerzita Komenského

Pedagogická fakulta

Katedra anglického jazyka, literatúry a didaktiky

Račianska 59, 813 34, Bratislava

Slovenská republika

Email: kralovicov22@uniba.sk